

להתזדע

ולהגלות מחמדי התורה בכל דף בשי"ם

יבמות דף קז

בענין בית דין ועדות במיאון קטנה

ביבמות דף ק"ז. במשנה, בית שמאי אומרים בבית דין, ובית הלל אומרים בבית דין ושלא בבית דין. ובגמ' בית שמאי אומרים בפני בית דין וכו': תנן התם החליצה והמיואון בשלשה. מאן תנא, אמר רבה בית שמאי היא. אביי אמר, אפילו תימא בית הלל, עד כאן לא קאמרי בית הלל, אלא דלא בעינן מומחין, אבל שלשה בעינן, כדתניא בית שמאי אומרים בפני בית דין, ובית הלל אומרים בפני בית דין ושלא בפני בית דין, ואלו ואלו מזדים שצריך שלשה. רבי יוסי בר יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון מכשירין בשנים, אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן הלכה כאותו הזוג.

- א -

מיאון בפני שלשה או בפני שנים

שטר שנעשה מדעת המתחייב, ועל ידי שנעשה לפני בית דין יש לשטר זה כח מעשה בית דין.

הטעם דצריך בית דין מפני דכל דתיקון כעין דאורייתא תיקון / בגירושין אם צריך ב"ד / בחליצה / בגט מעושה

- רש"י, נודע ביהודה, חתם סופר, עונג יום טוב -

ב. והנה בטעם בית שמאי ובית הלל שסוברים דצריך שיהא המיאון בפני בית דין, רש"י בסנהדרין דף ב'. (ד"ה מיואון) כתב דזה משום דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון, ע"כ.

ודברי רש"י צריכים ביאור, כי באיזה דבר דאורייתא מצינו שיצטרך בית דין שנאמר שהמיאון דרבנן נתקן כעין דאורייתא שיהא דוקא בפני בית דין. ונאמרו בזה כמה דרכים.

הנה בשו"ת נודע ביהודה מהדו"ת אהע"ז סי' קי"ד מביא דעת האור זרוע והתרומת הדשן שאין מגרשין בלילה, והנוב"י העלה לפי דבריהם דנתינת גט יש עליו תורת דין וצריך להיות דוקא בפני שלשה, וכיון שאין דנין בלילה אין מגרשין בלילה. ושם (ד"ה אבל) כתב דזה הכוונה בדברי רש"י שכתב דמיאון צריך בית דין משום דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון, דכמו שגט צריך שיהא מדאורייתא בפני בית דין, כך מיאון שהוא תקנה דרבנן דומה לגט, תקנו רבנן שיהא כעין דאורייתא להצריכה בפני ב"ד. [א]

והוא מוסיף שם (בד"ה ולכן) דאע"ג דמה שגט צריך שלשה הוא משום דעל ידי הגירושין נוטלת כתובתה ויש בזה דיני ממונות שצריך שלשה, וזה דוקא בנשואה שיש לה כתובה ולא בארוסה שאין לה כתובה, והרי קטנה

אם ממאנין לכתחילה בפני שנים

- גמרא, תוס', רש"י, שולחן ערוך, אור שמח -

א. כפי האמור בגמרא ישנן שלש דעות בין התנאים בפני כמה צריכה קטנה למאן, לבית שמאי המיאון הוא בפני שלשה מומחין, לבית הלל המיאון הוא בפני שלשה וסגי בהדיוטות, לרבי יוסי בר יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון המיאון הוא בפני שנים. [א]

כפי האמור נפסק בגמרא להלכה כדעת רבי יוסי בר יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון דהמיאון הוא בפני שנים. וכן כתב הרמב"ם בפרק י"א מהלכות גירושין הלכה ח' שהמיאון הוא בפני שנים. וכן כתב בשו"ע אהע"ז סי' קנ"ה סעיף ד'.

והנה בתוס' (ד"ה הלכה) כתבו בשם רבנו חננאל דממה שאמרו בגמ' דרבי יוסי בר יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון מכשירין בשנים, משמע שרק בדיעבד כשר בשנים, אבל לכתחילה צריך שיהא בפני שלשה. ובטור שם מביא כן בשם ר"ח ובשם העיטור.

אמנם במגיד משנה שם כתב דמדברי רש"י משמע דגם לכתחילה כשר בשנים, [ובבית מאיר שם מבאר מהיכן משמע ברש"י שלכתחילה כשר בשנים], ובשו"ע שם מביא שני דעות בזה אם לכתחילה צריך שלשה או לא.

ובאור שמח בפרק ג' מהלכות עדות הלכה ד' (ד"ה בזה) מפרש הטעם שסובר הר"ח דלכתחילה לדברי הכל צריך שיהא בפני שלשה אלא שאינו מעכב בדבר, דזה משום דכיון שכותבין שטרי מיואון, ראוי שיהא להשטר דין מעשה בית דין שלא יהא בזה פסול ד'מפי כתבם', שהרי אין בזה תורת

השלמות והוספות

[א] בנוב"י שם מצדד דאולי יש להוכיח מן המשנה עצמה דגט צריך שלשה מן התורה, דממה שאמרו דמיאון צריך שלשה מוכח דגט צריך שלשה מן התורה, כי אילו גט צריך שלשה מן התורה לא היו חכמים מצריכים שלשה במיאון, כי לא יהא מיאון דרבנן חמור מגט דאורייתא, ואם כן אע"ג שלהלכה אין צריך מיאון בפני שלשה, יש להוכיח עכ"פ דגט צריך יהא בפני שלשה.

אלא דשוב כתב דמהמשנה עצמה אין להוכיח דגט צריך שלשה, דיש לומר דכיון שנתן הגט מדעתו אין צריך שלשה, ודוקא במיאון הצריכו שלשה כיון שהיא יוצאת בעל כרחו של בעל, אלא שעכ"פ מדברי רש"י שכתב דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון, מוכח דגט צריך שלשה מדאורייתא.

[א] בחי' הרמב"ן מקשה במה שסוברים בית שמאי דצריך דוקא בית דין מומחין, דמאי שנא מכל דיני ממונות וגיטין וקדושין שאע"ג שמעיקר הדין היה צריך ב"ד מומחין, מכל מקום דנין גם בלא מומחין כמו שאמרו בגיטין דף פ"ח: דשליחותיהו עבדינן, ומדוע במיאון סוברים בית שמאי דצריך דוקא מומחין.

וכתב דהטעם שסוברים בית שמאי דצריך דוקא מומחין ולא תקנו שיעויל בהדיוטות הוא כדי למנוע את המיאון.

ושוב כתב הרמב"ן דמה שסוברים בית שמאי דצריך שיהיו מומחין לאו דוקא הוא, אלא הכוונה הוא דצריך שיהיו בגדר גמיר כבשאר דיני ממונות, וב"ה סוברים דאפשר למאן אפילו בפני שלשה רועי בקר. [ויעוין שם].

וחליצה דומין זה לזה שבשניהם הם יוצאות על ידי מעשה שלהם.

ובשו"ת עונג יו"ט סי' קנ"ה (ד"ה ולפי") מפרש דברי רש"י דכוונתו לגט מעושה במקום שכופין את הבעל להוציא את אשתו דצריך שיהא הכפיה על ידי בית דין, כדאי בגיטין דף פ"ח, ותקנו חכמים מיאון דרבנן שיהא כעין גט מעושה דאורייתא, כי בשניהם היא יוצאת מן הבעל בעל כרחו. [ונמצא לדבריו דאין להוכיח מדברי רש"י דגט צריך שיהא בפני שלשה, כי כוונתו לגט מעושה דבזה ודאי צריך שיהא בפני שלשה].

- ב -

אם צריך שיהיה המיאון דוקא בפני שנים ולא בפני אחר

עדים לקיום הדבר משום דאין דבר שבערוה פחות משנים, שהרי עיקר המיאון אינו אלא גילוי מלתא בעלמא שאינה חפיצה בו, ומתחרטת על הנשואין, ואין זה בכלל דבר שבערוה להצריך שני עדים לקיום הדבר. והיינו דהפלוגתא בין הראשונים הוא אם פעולת המיאון נחשב לדבר שבערוה להצריכו עדי קיום, כמו גיטין וקידושין, או דאינו נחשב לדבר שבערוה להצריך בו עדי קיום. וביתר ביאור ראה השלמות והוספות. ג

ובאבי עזרי (מהדו"ת) על הרמב"ם שם מפרש פלוגתא זו אם צריך דוקא שנים או דסגי גם אחד, וכתב דהטעם של הר"ח שסובר דצריך דוקא בפני שנים ואם מיאנה בפני אחד אינו מיאון, זה משום דהר"ח סובר דגדר הדבר שאמרו דצריך שיהא בפני שנים, אינו משום דצריך שיהא בפני שני עדים שיהיו יכולים להעיד על הדבר, אלא דהר"ח מפרש דרבי יוסי בר יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון שמכשירין בשנים, סוברים ג"כ דמיאון צריך בית דין, אלא שהם סוברים דמועיל גם בבית דין של שנים, ונמצא שאם מיאנה בפני אחד, אין המיאון כלום, כיון שלא היה לפני בית דין, כי גם לדברי אותו הזוג צריך שיהא המיאון בפני ב"ד.

והראשונים סוברים דגם בפני אחד הוא מיאון, הם מפרשים דמה שאמרו דמיאון בפני שנים היינו בפני שני עדים כדי להעיד על הדבר, כדברי השו"ע הנ"ל, ונמצא דדוקא מפני שיש להעיד על הדבר צריך למאן בפני שני עדים, אבל עיקר המיאון חל גם בפני אחד.

ולגבי בירור הדבר, בחי' הרשב"א שם כתב דמה שכתב רש"י (הנ"ל) דבשלחה אצל חנוני ומיאנה בפניו הרי זה מיאון אע"ג שלא היה שם אלא החנוני, מיירי שהעדים שומעין מבחוץ, כי לולי עדים, האיך אנו יודעים שמיאנה בו.

ובחזון איש נשים סי' קי"א (אות ח') כתב דאי אפשר לה שתנשא לאחרים אלא על ידי שעדים מעידין בפני בית דין, כי מיאון דינו כשאר דבר שבערוה שצריך שני עדים שמעידין בפני ב"ד, וצריכה להיות ב"ד שמיאנה כדן, ושהיתה קטנה בשעת מיאון.

אמנם בים של שלמה שם משמע דאין צריך תורת עדות על המיאון, אלא שאם החנוני אומר שמיאנה בו והוא מאמינו, הרי היא יוצאת מרשות בעלה, וצ"ע.

שממאנת אין לה כתובה, מכל מקום יש במיאון כמה נפקותות בדיני ממון, ולכן תקנו כעין דאורייתא דגט של נשואה שצריך מן התורה שיהא בפני בית דין.

אמנם בשו"ת חתם סופר אבהע"ז ח"ב סי' ס"ה חולק על דעת הנוב"י, והוא מוכיח דאין צריך נתינת גט בפני בית דין של שלשה, ומה שכתב רש"י דתקנו מיאון בפני שלשה משום דכעין דאורייתא תקנו, כתב שם (ד"ה ודברי) דכוונתו הוא לחליצה דצריך שיהא בפני ב"ד, כמו שלמדן מקרא לעיל דף ק"א, ומיאון דומה לחליצה כמו שכתבו התוס' לעיל דף ק"א: (ד"ה אי) דמיאון

מיאון בפני שנים אם הוא לעיכובא / פעולת המיאון אם נחשב לדבר שבערוה להצריך שני עדים / להסוברים דצריך מיאון בפני שנים אם הוא מדין עדות או מדין ב"ד / לבירור הדבר שמיאנה אם צריך שני עדים

- רשב"א בשם רש"י ובשם ר"ח, בית מאיר, ים של שלמה, אבי עזרי, חזון איש -

ג. במה שאמרו דרבי יוסי בר יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון מכשירין בשנים, נחלקו הראשונים אם היינו דוקא בפני שנים ולא בפני אחד, ואם מיאנה שלא בפני שנים אין זה מיאון כלל, או דאפילו שלא בפני שנים הרי זה מיאון, ומה שאמרו שמכשירין בפני שנים הוא כדי שיהיו עדים המעידים שמיאנה, אבל המיאון חל גם שלא בפני שנים.

דהנה בתוס' (ד"ה מכשירין) כתבו דהוא הדין במיאנה בפני אחד, ומה שאמרו בפני שנים הוא מפני שצריך לעדות שמיאנה. וכן כתב בשו"ע שם דצריך שיהא בפני שנים שיעידו על הדבר. וכתב בבית שמואל שם סק"ח דהוא הדין שנחשב מיאון בפני אחד, אלא נקט בפני שנים כי צריך עדות שמיאנה.

ובחי' הרשב"א כתב דמדברי רש"י להלן דף ק"ח. (ד"ה אצל) מוכח דמיאון מועיל גם בפני אחד, כי בגמ' שם אמרו דאפילו אם שיגרה בעלה אצל חנוני להביא לו חפץ משלו, ואמרה לו אי אפשרי בפלוני בעלי, אין לך מיאון גדול מזה, וכתב רש"י שם דאפילו אם אין שם אלא חנוני בלבד, הרי זה מיאון.

אמנם בחי' הרשב"א כתב דמדברי רבנו חננאל (הנ"ל) שכתב דממה שאמרו דרבי יוסי בר יהודה ורבי אלעזר ברבי שמעון מכשירין בשנים משמע דכשר דוקא בדיעבד אבל לכתחילה צריך שלשה, מוכח שסובר דאפילו בדיעבד אינו מיאון אלא בשנים, שהרי מה שהם 'מכשירין' היינו בדיעבד, וזה דוקא בפני שנים ולא בפני אחד.

ובביאור הפלוגתא אם מיאון צריך להיות דוקא בפני שנים, מצינו שני דרכים, דהנה בבית מאיר אהע"ז סי' קנ"ה סוף סעיף ד' כתב דכיון דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון, לכן כיון שאין דבר שבערוה פחות משנים, לכן גם מיאון אינו חל על ידי שני עדים. והיינו דכמו דגירושין וקידושין אינם חלין אלא ע"י עדים לקיום הדבר, כמו חלות המיאון אינו חל אלא כשיש שם עדי קיום.

ובים של שלמה סי' ה' כתב דמיאון אין לומר דלא יחול אלא על ידי

השלמות והוספות

הנה בחי' רבנו חיים הלוי בפרק ב' מהלכות אישות הלכה ט' (ד"ה והנה ברמב"ם) מבאר דנהי שהמיאון הוא הפקעה על עיקר הקידושין למפרע, מכל מקום אין מועיל הפקעת המיאון לומר דגם למפרע בשעתה קודם המיאון לא היו הקידושין חלין וקיימין בה, אלא דלאחר המיאון אנו דנין אותה מכאן ולהבא כאילו לא נתקדשה מעולם, ועל זה מועיל הפקעת המיאון.

ולפי דבריו יתפרש היטב דעת רבנו חננאל דמיאון נחשב לדבר שבערוה להצריך עדי קיום כמו בגיטין וקידושין, שהרי המיאון בעצמו פועל חלות דין שמכאן ולהבא נחשב שאינה מקודשת למפרע, אע"ג שכלפי למפרע ממש היתה מקודשת אליו, וא"כ פעולת המיאון היא פעולה של דבר שבערוה, וצריך בה עדי קיום.

מיאון אם הוא בגדר עקירה למפרע או בגדר בירור למפרע

- קהלות יעקב, חי' ר' חיים הלוי -

ג. וביתר ביאור, בקהלות יעקב יבמות סי' י"ח (ד"ה ואכתי) מוכיח דמיאון אינו בגדר 'עקירה' למפרע שעוקר את הקידושין למפרע, אלא מיאון הוא בגדר 'בירור' למפרע, שעכשיו נתברר שמעולם לא היו קידושיה קידושין, כי לא נתקדשה אלא על מנת שלא תמאן, אבל אם תמאן נתברר שלא נתקדשה מעולם.

ולפי זה מתבאר היטיב מה שכתב בים של שלמה דלכן אין צריך עדות לקיום הדבר, כי אין זה דומה לגיטין ולקידושין משום שאינו אלא גילוי מילתא, כי הוא רק לברר שמעולם לא נתקדשה, וזה אינו בכלל דבר שבערוה להצריך שני עדים.

ובדעת הסוברים דצריך דוקא שיהא בפני שני עדים כי דינו כדבר שבערוה,